

protestantische godsdienstoefening staat de preek". Deze heeft in hoofdzaak drieërlei karakter: kerygmatisch (getuigend, nl. dat de mensch een zondaar is en Jezus Christus een Zaligmaker), getuigend (dat is: sprekend van wat men zelf heeft gezien en gehoord van de eeuwige dingen; echt ethisch klinkt dat! G. v. R.), en onderwijzend.

„De prediking is dus hoofdzakelijk in de protestantische godsdienstoefening. Een protestant gaat ter kerk, om zich te scharen onder de verkondiging van het Woord Gods.

Doch het luisteren naar de prediking mag niet het eenige doel zijn van onzen kerkgang.

Wij moeten niet alleen komen, om naar het Woord Gods te hooren, maar ook om te aanbidden.

Aanbidding is levensbehoefte voor iederen mensch. „Aanbidden is des menschen natuur". „Godsdienst is aanbidding". En ook Gods natuur is het om aanbeden te worden.

Waar moet die aanbidding nu plaats vinden? „Indien ergens, dan is in de godsdienstoefening de aanbidding op haar plaats". „Doch dan moet ook in onze godsdienstoefeningen aan de aanbidding een ruime plaats worden geschonken". Daar ontbreekt nog al wat aan. „En juist in dit gebrek wil de liturgie voorzien. Liturgie wil leiding geven aan de gemeenschappelijke aanbidding".

„Wie in de kerk niet aanbeden heeft, is niet ter kerk geweest. Ja, zoozeer is de aanbidding een wezenlijk deel der godsdienstoefening, dat de prediking aan haar ondergeschikt is".

Trouwens, een derde element in den kerkdienst is de belijdenis, die nauw samenhangt met de aanbidding. En ook de belijdenis draagt een gemeenschappelijk karakter, omdat het belijdenis is van zonde en genade, en zonde ook een sociaal verschijnsel is. En dat beteekent, dat een gemeenschappelijke vorm onmisbaar is. En het is weer de liturgie, die deze gemeenschappelijke belijdenis mogelijk maakt.

Liturgie is daarom een heerlijk ding, omdat door haar de muren van het kerkgebouw worden omvergeworpen. „Wij voelen den band, die ons bindt aan het groote verleden". „Daarom kunnen wij zeggen, dat in de liturgie de Kerk zich vereeuwigt, dat is aan de categoriën van plaats en tijd wordt ontheven".

„In de liturgie aanbidt en belijdt de Gemeente".

Bovendien kan in de liturgie aan de aesthetische behoeften van den mensch worden voldaan. In onze diensten is het gevaar groot, dat de preek deze aesthe-

tische behoeften in verkeerde richting stuurt: de prediker wordt redenaar en deswege bewonderd. Daarom moet in de liturgie aan die behoeften worden voldaan: op feestdagen koorzang, rhythmisch zingen, vaste avondmaalstafel, de avondmaalsdienst moet een hoogtepunt in het leven der gemeente zijn.

Zoo'n liturgie brengt groote zegeningen. Zij heeft paedagogische kracht, wat vooral in een volkskerk zoo noodig is. „Liturgie maakt de gemeente zelfstandig". De willekeur der dominees is weg. Liturgie laat den band van de Gemeente aan de heele Kerk zien (de bekende typisch-ethische onderscheiding Gemeente-Kerk!). Ze lost de vraag naar het kerkelijk belijden op. Kan ook van beteekenis zijn voor het vraagstuk van de tucht. En voorts kan de liturgie meewerken „den jammer der partijsschappen in de Kerk te doen ophouden". Immers de „liturgie brengt het gemeenschappelijke op den voorgrond".

In dat laatste ligt reeds wat de liturgische beweging later zoo sterk naar voren heeft gebracht, en waarom men dan ook hartelijk met het „oecumenische" streven meedoet, nl. dat de Ned. Herv. Kerk niet de hoogste eenheid is, maar zich moet weten een onderdeel van de heele Kerk van Christus van alle eeuwen en landen. Men wil katholiek zijn.

Vandaar ook dat het kwam tot hooge interesse voor de liturgie in andere landen, en vooral voor de liturgische gegevens uit de eerste eeuwen van de christelijke Kerk.

Dat beteekent dan ook, dat men het werk van de reformatoren niet als het einde van alle tegenspraak ging zien. Men acht dat, wat in de 16e eeuw plaatsgevonden heeft, als het begin van nieuwen opbouw, maar dan een begin dat veelal nog is afgebrokkeld, laat staan dat het uitgebouwd zou zijn.

Het is wel duidelijk, dat men in het liturgisch herstel en voortbouwen een nieuwe reformatie ziet, die eenheid brengen zal en wijde perspectieven opent, en machtige beteekenis heeft.

Al was het niet eens om den eeredienst zelf dat we ons met deze dingen bezighielden, dan zou het nog van belang zijn serieuze kennis te nemen van de ideeën, die in deze kringen leven, omdat deze zoo nauw samenhangen met wat in de Ned. Herv. Kerk gaande is en met wat in de heele wereld te zien is, nl. het sterke „oecumenisch" streven.

Zwijndrecht.

G. VAN RONGEN.

Eenvoudige aanbidding van den eenvoudige

UIT DE SCHRIFT

..... opdat in den Naam van Jezus
zich zou buigen alle knie.....

Philipp. 2:10.

Waarover wordt nu eigenlijk niet getwist? En — welke twist zal den wijze niet kunnen wijzer maken?

Er is in de kerk, en ook onder gereformeerden zwaar gedebatteerd oók in betrekking tot de vraag: mag men den Christus „aanbidden", goddelijke eer Hem bewijzen dus, alleen naar zijn goddelijke natuur, of oók wel naar zijn menschelijke? Alleen „als" God, doch ook „als" Middelaar? Is, wie Hem ook „als" Middelaar vereert, niet een schepsel-aanbieder? Want: als Middelaar is Hij toch ondergeschikt aan God? Kan men den Heer vereeren in één zelfde aanbidding met den ondergeschikte van den Heer? Onder invloed van de lutheraansche twisten (inzake Oslander, Stancarus) hebben ook de gereformeerden zich hier wel eens begeven in al te subtiele onderscheidingen; zooals dan ook de kwestie van de aanbidding (of de aanbiddelijkheid) van Christus als Middelaar uitdrukkelijk in de polemiek tegen Stancarus is aan de orde gesteld.

Maar wij kunnen van dezen strijd, hoe subtiel ook, (tóch weer leeren. „De twee naturen" zijn niets zonder den ééne Persoon. En die is ondeelbaar. Wij zeggen niet twee maal „iets", doch éénmaal „Hij" (of: Gij!). Wij houden ook in dezen de eenheid en ondeelbaarheid van den uit twee naturen geconstitueerden Persoon-des-Middelaars voor oogen. Ook hier geldt het: spreek niet over „den Persoon" zonder eerst te hebben gevraagd: welke roeping, welke taak, is Hem toegedacht, toebeschikt? „Persoon" is nu eenmaal in tweeërlei zin bedoeld: a) de Persoon van den Zoon, den Logos, in zijn ééne, goddelijke natuur; b) de Persoon van den Middelaar, den The-anthropos, de Persoon van Jezus Christus, niet maar „ontworpen", niet maar „voorbereid", maar straks ook in werkelijkheid straks opgetreden in twee naturen.

Feitelijk is dan ook de vraag, of Christus nu Middelaar is „naar" één, dan wel „naar" twee naturen niet juist gesteld. Wij belijden, dat Hij uit kracht van zijn godheid den middelaarslast kon dragen, ook in zijn menschheid. In de kracht, de potentie, we kunnen er aan toevoegen: de capaciteit van zijn beide naturen heeft Hij den Middelaarsdienst kunnen verrichten; en wij kunnen veilig zeggen, dat noch in het verleden, noch in het heden oók maar één werk van den Middelaar is verricht „in" of „naar" één enkele bloote natuur; de naturen zijn niet „bloot", sedert deze wonderlijke Persoon-van-Middelaar, synthetisch, gelijk wel gezegd is, uit twee naturen is geconstitueerd, terwille

van de constitutie van den Middelaar qua ambtsdrager, middelaar Gods en der menschen. De gereformeerden hebben daarom uit de Schrift leeren verstaan: men „heft" den Middelaar in feite „op", als men zegt: dat hij alleen naar zijn menschelijke natuur middelaarswerk verricht heeft. Wij deelen die meening, doch willen met gelijken nadruk zeggen: men heft in feite den Middelaar op, door het zeggen: dat Hij alleen naar zijn goddelijke natuur het middelaarswerk verricht heeft. Zich offeren, zich zetten tot de verlossende prediking, zich ons geven, dat kan, zoo lang het woord „zich" in volen ernst genomen wordt (en Hij is de Eenige, bij wien dit voornaamwoord zijn volen ernst hebben kan) alleen de Persoon doen, die uit twee naturen is geconstitueerd.

De Middelaar worde door ons aanbeden in zijn geheelheid én in zijn eenheid en eenvoudigheid? Zijn subordinatie was er door zijn eigen vrijen wil; zich subordineren, dat kan, wanneer het woord „zich" grondig méénens is, alleen Hij doen, die vrij is en almachtig.

Wij moeten dan ook uit bovengemelden strijd de winst behouden.

Die is deze: Laat ons nooit een ambtelijk werk, een ambtsdaad, beschouwen als een natuurlijke verrichting, een functioneeren van een of andere natuur. Een „natuur" functioneert niet anders, dan in een individueel exemplaar dat die natuur bezit. En de natuur

Het ééne heldere punt

Als dit nummer verschijnt, zijn de gemeenteraadsverkiezingen wel achter den rug. En is de papierenstroom van de democraten van allerlei gading weer verzand. De wil heeft zich doen gelden; en die nog lust hebben, zullen daarna weer eens probeeren het rustig denken te hervatten.

Zelden heeft in een verkiezingsactie, nog wel voor gemeenteraden, die anders minder drukte schijnen te vorderen, de kerkelijke ellende zooveel aandacht gevorderd als ditmaal. En overal is de onzekerheid en het langs elkaar heen praten.

De Hervormde kerk, machteloos terzake van de eerbiediging van den inhoud van het evangelie, ontvangt in haar steeds duidelijker weerloosheid de straf voor haar onwil. Men heeft „het instituut" uitgeroepen tot afgod, die in elk geval offeranden zou mogen vragen. „Blijft in de kerk", was zijn parool; en men bleef bij den afgod, die echter de kerk, waarbij hij ieder bevál te blijven, intusschen radicaal van karak-

(of naturen) van dezen Ambtsdrager, nog wel Bondgenoot in het vredespact met Vader en Geest, en Bondsiddelaar tusschen de twee partijen in het verbond der genade, functioneert (functioneeren) nooit anders, dan in den Persoon, die de natuur (de naturen) heeft.

Daarom is ook het onophoudelijk weerkerende probleem, in welke natuur (of in welk „onderdeel" der menschelijke natuur) Christus Priester was, en in welke natuur (of onderdeel der menschelijke natuur) Hij „lam" was, ook zoo vermoeiend, en uitzichtloos.

Want, in de eerste plaats, waarom zou men 't vraagstuk alleen in de relatie priester-lam stellen? Zeker, als Priester moest Hij, die tot Middelaar geconstitueerd was, actief zijn, tot het laatste toe; een priester is immer juist dan het meest actief, wanneer hij het mes in de keel van het lam steekt; ook moet hij rein zijn, nuchter, waakzaam, attent op God-en-menschen. Zeg maar: dadelijke gehoorzaamheid. En het lam, zodra het naar de slachtbank geleid wordt, naar 't altaar, wordt lijdelijk; en zijn lijdelijkheid heeft haar toppunt bereikt, als het mes de keel snijdt: zeg maar: lijdelijke gehoorzaamheid. Dat het zoo bij den Middelaar geweest is, daar gaf God ook teekenen van: met „grootte stem" roept de Christus zijn vierde kruiswoord, en met „grootte stem", roepende, geeft Hij den geest. Met grootte stem roept Hij uit aan Lazarus' graf, dat de Vader hem gehoord heeft en altijd hoort (Joh. 11:41) en met diezelfde grootte stem, in beide gevallen immers terwille van de schare, die rondom staat (Joh. 11:42) en in den dienst des Woords, roept Hij zijn „volbracht" uit, en geeft den geest (Luc. 23:46, Matth. 27:46, Marc. 15:34, 37). Verbintenis dus in gelijktijdigheid van de grootste activiteit, en de uiterste passiviteit. Doorgronden doen wij het niet; maar — doorgronden wij soms wat dat is: de menschelijke natuur aan-né-men? Dat heeft niemand gedaan, dan Hij alleen. Doorgronden we soms wat het is: zich overgeven, en dit dan zoo reëel, dat het reflexieve voornaamwoord („zich") hier, en hier alleen, ten volle gerechtvaardigd is? Slechts God is Subject, waarvan het Praedicaat kan luiden: hij deed „zich" dit en dat aan. Daarom is 't ook alleen Christus' Persoon, die juist ook als Persoon gansch eenig was, en dus geen tweeden oot naast zich zien zal, die Persoon, die nimmer „exemplaar" van een „soort" wezen kan, het is alleen Zijn Persoon, die „zich" kan geven in den dóód. Nooit is de dood zoo grondig, en nooit de doods-gang zoo bezig, als wanneer de Voláctieve zich vol-passief doet worden.

En dan, wat twisten we om woorden? Priester-Lam, zeker, zeker. Maar we kunnen ook zeggen: Spraker-Hoorder; Leeraar-Leerling; dáárom-zegger en ook wáárom-vrager (Lama sabachtani, Matth. 27:46 etc.), Drenker-drinker, Vrije Koningszoon, en belasting-betaler (Matth. 17:25-27). Bevoegde om het leven aan te nemen, en Bevoegde om het wederom af te leggen (Joh. 10:18). Men heeft gevraagd: was dat geen zelfmoord, als de Priester zichzelf als Lam het mes in 't hart drijft? Houdt men nooit met dwaze vragen op? Leven afnemen, dat is pas zelfmoord, indien het tegen recht en wet is. Ook de zachtste vorm van sterven, ook de fijnst geslaagde demonstratie van euthanasie, ware zelfmoord geweest, indien de wil zich er naar toe gestrekt had, zonder mandaat en zonder verlof.

Trouwens, één ding is steeds vergeten in de debatten over priester-lam. Het is dit: dat men nog veel te weinig heeft gezegd, indien men van den Middelaar speciaal dit verklaart, dat Hij priester is, en lam, — alsof het daarmee uit zou wezen. Men heeft gezegd: is Hij niet tevens zijn eigen altaar? Voor een offer, dat maar één keer geschiedt, kan niemand een altaar gereed houden, net zoomin als een paraplui zou zijn vervaardigd, indien er maar één keer regen ware gevallen. Daarom is Christus (naar lichaam en ziel) zijn eigen altaar geweest; gelijk ook de Schrift spreekt van het „voorhangsel" van zijn vleesch (Heb. 10:20). Hij was ook in eigen Persoon zichzelf tot altaar-bereider.

Laat ons Hem dus in alles aanbidden. Als eenvoudigen den Eenvoudige.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

ter veranderde. Zoo riep de Satan eeuwen achtereen: blijft bij het „oude", en hij nam het oude onderdehand weg. Nu is die heele kerk onder den dwang eener kleine bestuursmacht vrijwel passief: hoewel ze binnen de perken van de grenzen der „toegelaten" activiteit leden heeft en organisaties, die werkzamer zijn dan ooit tevoren. Ze is toch passief. Alle professorenkatheden zijn met barthianen bezet; niemand van „de massa" begrijpt wat dat beteekent, en het bederft vrees in. De doorbraak voltrekt zich zonder gerucht; de enkele gemeenten, waar men zich van de bestuursinrichting vijand weet, en „steil-gereformeerd" denkt te zijn, leven practisch als afgescheiden groep binnen het instituut, dat ze toch mee instandhouden; ze mopperen tegen de barthianische termen hoogstens als tegen „nieuwe fratsen" uit het modecentrum van Europa; verder snappen ze er niet veel van; alleen maar: ze betalen. De afgod zegt: blijft in de kerk, en scheidt u niet af. Intusschen gaan